

PROGRAMMA

NAJAAR 2017

LEERHUIS AMSTERDAM TENACH &
EVANGELIE

www.leerhuisamsterdam.eu

SYMPOSION KERK, VROUW EN VERZET

Samen met het Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands protestantisme en de Protestantse Theologische Universiteit organiseert het leerhuis een symposium over **Jacoba van Tongeren (1903-1967)**. De aanleiding voor dit symposium is dat het in september vijftig jaar geleden is dat zij stierf. Het thema is de betekenis van de rol van de kerk in de Tweede Wereldoorlog, met name in Amsterdam, de relatie van de kerk met het verzet en de centrale rol die Van Tongeren als vrouw speelde in verband met kerk en verzet. Zij omschreef haar rol als 'vredeswerk in oorlogstijd'. Haar werk in de oorlog en dat van haar verzetskring is recentelijk aan de vergetelheid ontrukkt door de publicatie van het boek *Jacoba van Tongeren en de onbekende verzetshelden van Groep 2000 (1940-1945)*, geschreven door Paul van Tongeren en Trudy Admiraal.

Het volledige programma van het symposium vindt u op:

https://www.hdc.vu.nl/nl/Images/UitnodigingvanTongeren_tcm215-850368.pdf. U dient u voor 1 september aan te melden bij www.hdc.vu.nl

Het symposium vindt plaats **op donderdag 14 september vanaf 14.00 uur in de PThU-zaal (1^E-24)** op de eerste verdieping van het hoofgebouw van de **Vrije Universiteit**.

HILDE PACH: ISRAEL, HOOP EN VERRAAD

Vijftig jaar geleden veranderde de Zesdaagse oorlog de situatie in het Nabije Oosten volledig. Israël werd naast Nationaal Thuis voor het Joodse Volk ook een bezettende macht ten opzichte van de Palestijnen. De verovering van geheel Jerusalem veranderde de positie van het orthodoxe Jodendom binnen de Staat fundamenteel. Velen die principieel het recht op een eigen staat voor het Joodse volk erkenden, konden zich niet meer herkennen in de Israelische politiek. In de loop der jaren is de vervreemding alleen maar groter geworden. In plaats van een teken van hoop, is Israël een voortdurende bron van twijfel en van regelrechte wanhoop. Eigenlijk vinden buitenstaanders – naast de activiteiten van enkele kritische actiegroepen - alleen in de Israelische literatuur nog iets terug van een ander perspectief. Maar hoe sterk is die stem? De Nederlandse publiciste **Hilde Pach** die voor haar vertalingen uit het Hebreeuws de Martinus Nijhoff Vertaalprijs ontving, mag een kenner genoemd worden, m.n. van het werk van Amos Oz. Zij vertaalde ook diens laatste boek met de veel vragen oproepende titel *Judas*. Wat kunnen wij daarmee? In een gesprek met haar proberen wij daar achter te komen.

Zaterdag 16 september 10.30 uur. (Thomaskerk, Prinses Irenestraat 36)

ROBBERT VEEN: RADIKALE REFORMATIE

Dinsdag 19 september 20.00 uur (Thomaskerk, Prinses Irenestraat 36)

WILKEN VEEN: SOLA FIDE, HOE BIJBELS IS DAT?

De maand oktober zal het hoogtepunt zijn in de herdenking van 500 jaar Reformatie. Dat er enige harde noten te kraken zijn, bijvoorbeeld ten aanzien van Luthers stellingname ten aanzien van de Joden, is duidelijk. Maar ook over de kern van zijn theologie, het 'sola fide', waarvoor hij zelfs de tekst van Rom. 3,28 geweld aandeed en vertaalde met '**alleine** durch den Glauben', terwijl dat woord 'alleen' niet in de Griekse tekst stond, valt nog wel iets te zeggen. Sinds vele jaren intrigeert mij deze zin van Bonhoeffer (uit *Navolging*): *Het woord van de goedkope genade* (dat is, dat het alleen gaat om wat je gelooft en dat wat je doet er niet toe doet) *heeft meer christenen te gronde gericht dan welk gebod van de werken dan ook*. Bonhoeffer zag het als een misverstaan van Luther, maar dat deze opvatting, naar men meende gebaseerd op Luther, leidde tot de beruchte tweerijkenleer en de nog steeds gangbare gedachte van "geloof is voor achter de voordeur" is zeker. Ook dat is een (indirect en ongetwijfeld niet beoogd) gevolg van de Reformatie, waar we in deze dagen kritisch over na zouden moeten denken. Wilken Veen.

Dinsdag 10 oktober 20.00 uur (Thomaskerk, Prinses Irenestraat 36)

KLAAS TOUWEN: LUTHER OVER KERK EN STAAT

Aan de Reformatie (1517) is voor allen de naam van Maarten Luther verbonden. Aan revolutie veeleer de naam van Thomas Müntzer en de Boerenoorlog (1525). Luther leunde, bij gebrek aan kerkelijke steun, op de macht van de christelijke adel. Veel maakt het niet uit. Die kerkelijke steun zou ook niets anders zijn dan een incident in Gods wereldlijk regiment, van voorbijgaande aard. Daar tegenover staat immers het geestelijk regiment dat eeuwig is. Maar voor misverstand en verwording vatbaar. Inzonderheid in de jaren dertig en veertig van de vorige eeuw is de tweerijkenleer gevaarlijk ontspoord. Maar dat is Luther niet aan te rekenen. Sommige verschrikkingen wel, maar dat niet. Inleider **Klaas Touwen** is protestants predikant te Angeren en verbonden aan de Katholieke Theologische Universiteit Nijmegen

Dinsdag 17 oktober 20.00 uur (Thomaskerk, Prinses Irenestraat 36)

DICK BOER: GROTE WOORDEN, KLEINE VERSJES

Van 1984 tot 1990 was **Dick Boer**, emeritus docent kerkgeschiedenis aan de UvA, predikant van de Nederlandse Gemeente in de DDR. Hoewel heel goed op de hoogte van de tekortkomingen van die staat (zijn vrouw komt uit de DDR) hield hij van dit land en toen de muur gevallen was, was hij actief in de beweging “Für unseres Land”, die op initiatief van Christa Wolf, misschien wel de bekendste schrijfster van de DDR, probeerde te komen tot een onafhankelijke socialistische en democratische republiek. Over zijn liefde voor de DDR en het socialisme, over zijn betrokkenheid bij de communistische beweging, over zijn verdriet bij de teloorgang daarvan en het besef van onze eigen fouten daarbij, heeft Dick Boer heel wat geschreven en gezegd. Zoals hij het zelf formuleert: met grote woorden en kleine versjes. In het kader van de herdenking van honderd jaar Russische revolutie hebben we Dick gevraagd er nog eens op terug te komen.

Dinsdag 24 oktober 20.00 uur (Thomaskerk, Prinses Irenestraat 36)

MARTIEN BRINKMAN OVER VASALIS

In 2014 publiceerde Martien Brinkman (emeritus hoogleraar oecumenische theologie aan de V.U.) *Hun God de mijne* over de God van Achterberg, Marsman, Nijhoff en Gerhardt. Een jaar later nodigden we hem uit voor een inleiding over de poëzie van Ida Gerhardt. Inleidingen over Achterberg en Marsman (Nijhoff was juist door een ander behandeld) volgden en gelukkig was Professor Brinkman inmiddels begonnen aan een nieuwe publicatie. Dit voorjaar sprak hij over Leo Vroman en dit najaar (op 7 november) zal hij het hebben over de poëzie van Vasalis.

M. Vasalis is het pseudoniem van Margaretha Droogleever Fortuyn-Leenmans (1909-1998), dichteres en psychiater. Vasalis is vooral bekend van haar bundel *Parken en woestijnen*, dat in 1940 voor het eerst werd gepubliceerd en waarvan in 2009 de zesenvestigste druk verscheen. Mijn eigen (w.v.) favoriet “De idioot in bad”, dat ik al ken vanaf de middelbare school staat ook in deze bundel. Hoewel ze een relatief klein oeuvre heeft (bij haar leven werden slechts drie kleine bundels gepubliceerd) geldt ze als één van onze grootste dichters, die voor haar werk de Constantijn Huygens- en de P.C. Hooftprijs ontving.

Dinsdag 7 november 20.00 uur (Thomaskerk, Prinses Irenestraat 36)

DE SCHOOL VAN MISKOTTE

In de “School van Miskotte” lezen we dit najaar opnieuw uit de bundel *Mystiek en Bevinding*, het laatst verschenen deel van het Verzameld Werk van Miskotte. Namen we in het vorig seizoen “Van verborgen omgang”, een jeugdwerk van Miskotte, nu lezen we “De liturgie des levens”, een laat werk bestaande uit een serie van achttien artikelen uit *In de Waagschaal*, geschreven in 1964-65 en eerder gepubliceerd in *Kennis en Bevinding*. Het betreft overwegingen (meditaties) naar aanleiding van Romeinen 12. Deel 14 van het Verzameld Werk (nieuwprijs € 29,95) is nog volop te verkrijgen en is relatief goedkoop voor een

prachtig gebonden boek van meer dan 400 pagina's. *Kennis en Bevinding* is voor een veel kleinere prijs alleen nog antiquarisch te krijgen (www.boekwinkeltjes.nl). De bijeenkomsten worden geleid door Wilken Veen.

Dinsdag 14, 21 en 28 november 20.00 uur. (Thomaskerk, Prinses Irenestraat 36).

ANTON WESSELS, TENACH EVANGELIE KORAN

Ook dit jaar zet Anton Wessels zijn inleidingenreeks voort. We beginnen op zaterdag 14 oktober met een "herhalingsoefening": Welke stromingen zijn er allemaal binnen de Islam en wat zijn hun kenmerken en onderlinge verschillen? En wat voor regionale verschillen zijn er? Per slot van rekening is er een Turkse, een Arabische, een Iranese, een Indische en een Indonesische Islam. Dit panorama wordt afgesloten met een algemene inleiding op hét onderwerp van dit najaar: Wat zeggen Tenach, Evangelie en Koran over het (beloofde) land, de aarde, de verovering ervan en de einden der aarde?

Op de volgende bijeenkomsten komen achtereenvolgens aan de orde:

Tenach over land, aarde, belofte, verovering. Wat is de aard van de verovering? Aandacht met name voor het eerste profetische boek Jozua. (Geweld, volkerenmoord?). Aan wie is het land, de aarde beloofd? Mozes mocht het beloofde land wél zien, maar niet binnengaan. Jozua zal het volk het land binnenleiden. Het Nieuwe Testament én de Koran bevestigen Tenach.

Het Nieuwe Testament over het land en de aarde. Haaks op de heersende 'christelijke' uitleg (sinds Constantijn de Grote in de uitleg van de kerkvader Eusebius) staat wat het N.T. zelf als vervulling of bevestiging van Tenach ziet. Paulus' reizen naar het uiterste der (toenmaals bekende) aarde (Spanje) zijn dé absolute tegenhanger van de reis van de 'Macedonische man' (Alexander de Grote), die overstak naar Azië om gewelddadig de wereld te veroveren. Tot de uitgezonden apostelen zegt de Opgestane: "Ik ben met U tot aan de voleinding der wereld." (slot van Mattheüs).

De Koran en het einde der aarde. Het heilige land en Jeruzalem, dat in Byzantijnse handen was, kwam kort na Mohammeds dood in 'moslim' 'bezit' (tot 1948 toe). Was de verovering van Jeruzalem en zoveel mogelijk van de rest van de aarde in lijn met de boodschap van de Koran? De Koran zelf spreekt op een ander wijze over het land en de aarde. De reis van Mozes in samenhang met het verhaal van de 'de man met de twee hoorns' (Alexander de Grote) is daarbij cruciaal (Koran 18) gegeven.

Mohammed en het einde der aarde. In 622 volvoerde Mohammed de Exodus of de *hidjra* vanuit Mekka, de stad van het onrecht, naar Medina ('stad'), de beloofde stad waar recht en gerechtigheid zouden worden gedaan. Eén jaar daarvoor maakte Mohammed in de geest deze uittocht in zijn nachtelijke reis van Mekka met zijn gewijde gebedsplaats (door Abraham samen met Ismaël gebouwd), naar 'het land wier omtrekken God gezegend heeft' ('Palestina', Jeruzalem). (Koran 17). Tijdens die nachtelijke reis én hemelreis bezocht Mohammed de twee steden aan het einde der aarde (Oost en West).

In de discussie kan de actuele realiteit van deze zienswijzen aan de orde komen.

Zaterdag 14 oktober 10.30 uur: Panorama van de Islam

Zaterdag 28 oktober 10.30 uur: Tenach over land, aarde, belofte, verovering.

Zaterdag 11 november 10.30 uur: Het Nieuwe Testament over het land en de aarde.

Zaterdag 25 november 10.30 uur: De Koran en het einde der aarde.

Zaterdag 9 december 10.30 uur: Mohammed en het einde der aarde.

(Thomaskerk, Prinses Irenestraat 36)

"VERWERP DE OUDWIJFSE FABELEN"

Een symposium over KLEIJS KROON

Samen met de G.H. ter Schegget Stichting organiseren we een bijeenkomst, gewijd aan het denken en handelen van de theoloog Kleijs Kroon, één van de grondleggers van ons leerhuis. In september volgen meer mededelingen over het programma.

Vrijdag 17 november 14.00 – 16.00 en 17.00-20.00 uur. (Thomaskerk, Prinses Irenestraat 36).

WESSEL TEN BOOM: DE ZACHTEN KRACHTEN ZULLEN ZEKER WINNEN

De poëzie van Henriette Roland Holst

Waar de meeste kunstenaars een weg van christendom naar secularisatie afleggen, is Henriette Roland Holst (1869-1952) de andere kant op gegaan. Alleen dat al maakt haar tot een bijzondere dichteres, al ging de kwaliteit van de gedichten er volgens velen bepaald niet op vooruit (zo bijv. Miskotte). In aansluiting aan de haar (deels) verwante Herman Gorter, buigen we ons in drie keer over het werk van deze eerst marxist en later christen geworden vrouw, die lange tijd gold als de 'grande dame' van de Ned. poëzie, maar inmiddels bijna is vergeten. Inleider **Wessel ten Boom** is inmiddels een vertrouwde figuur in ons leerhuis geworden.

Zaterdag 18 november, 2 december en 16 december 10.30 uur. (Thomaskerk, Prinses Irenestraat 36)

TEKSTEN VOOR TOESCHOUWERS

Iedere maand verdiept deze leeskring zich in een gezamenlijk uitgezocht toneelstuk, dat die maand ook te zien is in Amsterdam of Amstelveen. **Christine Boer** verzorgt een inleiding waardoor u meer te weten komt over de autobiografie van de schrijver en de betekenis van het betreffende stuk. Daarna worden de rollen onderling verdeeld en lezen de deelnemers gezamenlijk een uittreksel uit het toneelstuk. Op de volgende bijeenkomst wordt de opvoering even nabesproken, waarna weer een nieuw toneelstuk onder de loep genomen wordt.

Maandag 25 september 10.30 uur: "Kleine Zielen": Deel drie van de Couperus-trilogie in de regie van Ivo van Hove door Toneelgroep Amsterdam. Over een familie in crisis en twee jonge mensen die tegen alle verwachtingen in iets van het leven proberen te maken. Amsterdam Stadsschouwburg Rabozaal, wo 11/10, don 12/10, vr 13/10, za 14/10 om 20.00 uur. Ook in november: za 11/11, wo 15/11, do 16/11, vr 17/11, za 18/11 om 20.00 uur; alleen zo 12/11 om 16.00 uur.

Maandag 30 oktober 10.30 uur: "Uit het leven van marionetten" van Ingmar Bergman bij Toneelgroep Amsterdam geregisseerd door Nanouk Leopold. Hoofdpersoon is de geslaagde zakenman Peter Eggerman (Eelco Smits). Bij een bezoek aan een bordeel gaat hij opeens door het lint en verkracht en vermoordt een prostituee. Wat heeft deze kortsluiting veroorzaakt? Over een man die zich gevangen voelt in zijn omgeving en als enige uitweg ziet om zich op te blazen. Katarina Eggerman wordt gespeeld door Halina Reijn. Amsterdam Stadsschouwburg Grote Zaal, do 2/11, vr 3/11, za 4/11 try-outs om 20.30 uur; zo 5/11 om 16.00 uur première; wo 8/11, do 9/11, vr 10/11, za 11/11 om 20.30 uur; zo 12/11 om 15.30 uur. 30/11, vr 01/12, za 02/12, steeds om 20.30 uur.

Maandag 27 november 10.30 uur: "Poquelin II": Uitgevoerd door: TG STAN / TONEELHUIS / OLYMPIQUE DRAMATIQUE / ARSENAAL / LAZARUS / NTGENT / DOOD PAARD.

STAN, het theatercollectief rond Jolente De Keersmaeker, Sara De Roo, Damiaan De Schrijver en Frank Vercruyssen, neemt een heel specifieke plaats in het Nederlandstalige theaterlandschap en is ondertussen ook in het buitenland een veelgevraagde gast. STAN maakt teksttheater vanuit de overtuiging dat toneel een kritische reflectie is over hoe ieder van ons in het leven staat. De groep zoekt daarvoor vaak de paradox van de komedie op: door humor en lichtheid wordt de tragedie vaak tastbaarder en intenser.

In 2004 maakte STAN Poquelin, een voorstelling gebaseerd op een aantal stukken van Molière (echte naam: Jean-Baptiste Poquelin). De voorstelling toerde uitgebreid in een Nederlandstalige en een Franstalige versie. Poquelin was een mijlpaal in het repertoire van STAN. Voor het vervolgdeel staan zeker op het programma: De parvenu (1670), waarin Molière spot met een rijke burger die de adel imiteert en De vrek (1668), een tragikomedie over machtswellust en hebzucht, die bol staat van de absurde financiële en morele deals waar we elkaar mee bestoken. Amsterdam Stadsschouwburg Grote Zaal, ma 4/12 om 20.30 uur. (Thomaskerk, Prinses Irenestraat 36).

BEREIKBAARHEID VIA HET OPENBAAR VERVOER

Thomaskerk (TK): metro Station Zuid; tram 5; bus 15, 62, 65 halte Station Zuid.

ALLE DATA OP EEN RIJ:

Donderdag 14 september 14.00 uur: Symposion over Jacoba van Tongeren (PThU/VU)

Zaterdag 16 september 10.30 uur: Hilde Pach over Israelische litteratuur (TK)

Dinsdag 19 september 20.00 uur: Robbert Veen over Radikale Reformatie (TK)

Maandag 25 september 10.30 uur: Teksten voor Toeschouwers (TK)

Dinsdag 10 oktober 20.00 uur: Wilken Veen, *Sola Fide?* (TK)

Zaterdag 14 oktober 10.30 uur: Anton Wessels, Tenach, Evangelie, Koran (TK)

Dinsdag 17 oktober 20.00 uur: Paul Touwen over Luther, Kerk en Staat (TK)

Dinsdag 24 oktober 20.00 uur: Dick Boer, Grote Woorden, Kleine Versjes (TK)

Zaterdag 28 oktober 10.30 uur: Anton Wessels over Tenach, Evangelie, Koran (TK)

Maandag 30 oktober 10.30 uur: Teksten voor Toeschouwers (TK)

Dinsdag 7 november 20.00 uur: Martien Brinkman over Vasalis (TK)

Zaterdag 11 november 10.30 uur: Anton Wessels over Tenach, Evangelie, Koran (TK)

Dinsdag 14 november 20.00 uur: School van Miskotte (TK)

Vrijdag 17 november 14.00 uur: Symposion Kleijs Kroon (TK)

Zaterdag 18 november 10.30 uur: Wessel ten Boom over Henriëtte Roland Holst (TK)

Dinsdag 21 november 20.00 uur: School van Miskotte (TK)

Zaterdag 25 november 10.30 uur: Anton Wessels over Tenach, Evangelie, Koran (TK)

Maandag 27 november 10.30 uur: Teksten voor Toeschouwers (TK)

Dinsdag 28 november 20.00 uur: School van Miskotte (TK)

Zaterdag 2 december 10.30 uur: Wessel ten Boom over Henriëtte Roland Holst (TK)

Zaterdag 9 december 10.30 uur: Anton Wessels over Tenach, Evangelie, Koran (TK)

Zaterdag 16 december 10.30 uur: Wessel ten Boom over Henriëtte Roland Holst (TK)

Het Leerhuis heft geen toegangsgeld meer bij zijn bijeenkomsten. Maar dat wil niet zeggen dat we het geld niet nodig zouden hebben. Al uw giften op gironummer **NL32INGB0000449815 PROTESTANTSE GEMEENTE IN ZAKE T&E** zijn zeer welkom.

Wilt u regelmatig op de hoogte blijven van de activiteiten van het leerhuis? Stuur een e-mail naar late@rijmerij.nl en u krijgt de LAT&E POST toegestuurd. Voor verdere informatie zie www.leerhuisamsterdam.nl.